Ankara Üniversitesi
SBF Dergisi,
Cilt 80, No. 3, 2025, s. 569-596
Türkçe

Araştırma Makalesi / Research Article
DOI

FİNANSAL GİZLİLİK VE KARA PARA: VERGİ CENNETLERİNİN KARANLIK YÜZÜ *

Dr. Öğr. Üyesi Gökçe Sinem Erbuğa
Dokuz Eylül Üniversitesi
ORCID: 0000-0003-1604-4668
ROR ID: ror.org/00dbd8b73

• • •

Öz

Panama Belgeleri'yle beraber yakın tarihin en büyük muhasebe skandalı ortaya çıkmış ve ekonomik suçlara ilişkin finansal bilgilerin ifşası sağlanmıştır. Kirli paranın uluslararası finansal sistemde nasıl gizliden gizliye akışının sağlandığını ortaya koyan Panama Belgeleri, ülkelerin öncelikli gündemlerine vergi cennetleri ve finansal gizlilik kavramlarının girmesine neden olmuştur. Yapılan bu çalışmada finansal gizlilik garantisi sunan vergi cennetlerinde gerçekleştirilen kara para aklama işlemlerine ilişkin detaylı bir kavramsal anlayış geliştirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle finansal gizlilik ve vergi cennetleri kavramları kapsamlı bir biçimde değerlendirilmiştir. Finansal gizlilikten yararlanılarak vergi cennetlerinde kara para aklama eylemlerinin ne şekilde gerçekleştirildiği ve söz konusu eylemlerin sonuçları incelenmiştir. Çalışma sonucunda vergi cennetleri ve sunmuş oldukları finansal gizliliğin, ülkelerin uluslararası düzeyde iş birliği sayesinde kontrol edilebilecek olup denetim ve gözetime tabi tutulması gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Finansal gizlilik, Finansal gizlilik endeksi, Vergi cennetleri, Kara para aklama, Panama belgeleri

Financial Secrecy and Black Money: The Dark Side of Tax Havens

Abstract

The Panama Papers, which revealed financial data linked to economic crimes, sparked the largest accounting scandal in recent history. Countries began prioritizing the ideas of tax havens and financial secrecy after the Panama Papers exposed the covert flow of dirty money in the global financial system. The goal of this study was to create an extensive conceptual knowledge of money laundering activities that take place in tax havens that guarantee financial secrecy. First, the study conducted an extensive assessment of the concepts of tax havens and financial secrecy. Financial secrecy is used to carry out money laundering operations in tax havens, and the outcomes of these operations were investigated. According to the study's outcomes, tax havens and the financial secrecy they offer may be managed by international collaboration between nations and ought to be audited and supervised.

Keywords: Financial secrecy, Financial secrecy index, Tax havens, Money laundering, Panama papers

---

* Makale geliş tarihi / Received date: 13.05.2025
Makale kabul tarihi / Accepted date: 08.09.2025
Erken görünüm tarihi / Published online: 08.09.2025
Yazar email: gokceerbuga@gmail.com

BY NC ND

OPEN ACCESS

Finansal Gizlilik ve Kara Para: Vergi Cennetlerinin Karanlık Yüzü

Giriş

Günümüzde finansal krizler, finansal şeffaflığın sorgulanmasına neden olmaktadır. Wikileaks ve beraberinde ortaya çıkan Panama Belgeleri ile tüm gizli finansal belge ve bilgilerin ifşası, finansal piyasaların şeffaflığına dair soru işaretlerini gündeme getirmiştir. Bilinen en ünlü vergi cennetlerinden biri olan Panama'da faaliyet göstermekte olan Mossack Fonseca isimli hukuk şirketine ait 11,5 milyon belgenin sızdırılmasıyla beraber dünyanın en güçlü insanlarının off-shore hesaplarındaki karanlık ağlar ayrıntılarıyla paylaşılmıştır. Ayrıca 500'den fazla bankanın şaibeli finansal işlemlerde aracı rolü oynadığı tespit edilmiştir (BBC, 2016).

Panama Belgeleri, kirli paranın uluslararası finansal sistem içerisinde akışının nasıl sağlandığını, devletlerin açıklanmayan vergi gelirleriyle nasıl aldatıldığını ve her türden suçun gelişmesine nasıl izin verildiğini göstermektedir (NBC News, 2016). Küresel vergi kaçakçılık faaliyetlerini açığa çıkaran Panama Belgeleri, vergi cennetleri ve bu kapsamda off-shore bankacılık uygulamalarını ülkelerin gündemine almasına neden olmuştur.

Kamu hizmetlerinin sürdürülebilirliği, toplumsal refahın sağlanabilmesi açısından oldukça önemli olup sağlıklı işleyen bir vergi sistemine sahip olmayı gerektirmektedir. Ancak, off-shore bankacılık işlemleri, devletlerin en temel gelir kaynağı olan vergilerin toplanmasında hükümetlere önemli sorunlar yaratmaktadır. Zaman zaman vergi cennetlerinden yararlanılarak devletlerin vergi elde etmesi önlenmekte ve devletler vergi kaybına uğratılmaktadır.

Coğrafi sınırların finansal uygulamalarda ortadan kalmasına neden olan küreselleşme, birçok işletmenin vergi yükümlülüğünü yerine getirmesini engellemektedir. Bu durum ise vergilerin etkin bir şekilde toplanmasını ve toplumsal refahın en üst düzeyde sağlanmasını engellemektedir (Şahin & Yılmaz, 2018, s. 101).

Kıyı ötesi finans merkezi (offshore financial center-OFC) veya finansal gizlilik yargı alanı (secrecy jurisdictions) olarak da bilinen vergi cennetlerinde

(Schjelderup, 2016a, s. 169), off-shore finansal işlemler, son derece sıkı bir gizlilik içerisinde yürütülmektedir.

Bunun yanı sıra bu özel bölgelere ait idari ve hukuki düzenlemeler, diğer ülkelere oranla daha fazla serbestliğe sahiptir. Küresel sermayeli işletmeler başta olmak üzere birçok işletme, vergi avantajları ile ticari faaliyetlerine ilişkin gizli bilgileri ve sırları saklama adına vergi cennetlerinde yatırımlarda bulunmaktadır.

Vergi cennetlerine yatırımlarda bulunulmasının temel sebeplerinden biri, yasadışı finansal bir faaliyet olan kara para aklamanın bu ülkelerde rahat bir biçimde yerine getirebilmesidir. Vergi cennetlerinde işletmelere sıfır ya da düşük oranlı vergi yükümlülüğü sunulması söz konusudur. Finansal işlemlerin gizliliğine dair çok sıkı uygulamalara başvurulan vergi cennetlerinde ayrıca yabancı paralı işlemlerin kontrolü de sınırlıdır (Yetkiner, 2001a, s.1). Sunulan bu avantajlar vergi cennetlerini, işletmeler için adeta bir sığınak haline getirmektedir (Şahin & Yılmaz, 2018, s.101).

Kara para aklama, ülkelere mikro ölçekte zararlar (vergi gelirlerinde kayıp vb.) verebileceği gibi küresel boyutta olumsuzluklara da yol açabilmektedir (McDowell & Novis, 2001, s.6). Hükümetlerin vergi toplama sürecini efektif bir biçimde yürütememesi önemli kamusal hizmetlerin aksaması anlamına gelmektedir. Bu hizmetlerin başında sağlık ve eğitim gelmekle beraber kara para aklama, bu hizmetlerin finansmanın sağlanamaması ve dolayısıyla hizmetin sunulamamasına neden olmaktadır (Komisar, 2007).

Öte yandan devletlerin, uğradıkları vergi kayıplarını telafi edebilmek adına daha yüksek vergi oranlarını yürürlüğe sokması, vergi yükümlülüğünü düzenli bir biçimde yerine getiren mükellefler açısından yüklenilmesi gereken daha fazla vergi yükü anlamına gelmektedir (McDowell & Novis, 2001, s.7).

Kara para aklama, gerçekleştirildiği ülkenin mali sisteminin işleyişine kastedebileceği gibi aynı zamanda tüm ekonomi politikası üzerinde de yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir (Layton & Curran, 2018). Kara para eylemleri, bankacılık sektöründe sahip olunan yetkilerin aşımıyla beraber uluslararası döviz kurlarında dalgalı bir seyir oluşmasına ve öngörül(e)meyen sermaye hareketlerine neden olmaktadır. Kara para aklama bunun da ötesine giderek, terörizmin finansmanına destek olmakta ve devletlerin milli güvenlikleri açısından oldukça büyük bir tehdit oluşturmaktadır (IMF, 2023a).

Gelişmekte olan ülkelerin, gelişmiş ülkelerden aldıkları mali yardımların yaklaşık olarak 3 katını vergi cennetlerine kaptırdıkları görülmektedir (Owens, 2009, s.2). Finansal gizlilik konusu, off-shore şeklinde yürütülen ekonomik faaliyetlerin tamamında olmasa da çok büyük bir kısmında görülmektedir (Cobham vd., 2015, s.283).

Yapılan bu çalışmada finansal gizlilik kavramı finansal gizlilik endeksi çerçevesinde değerlendirilmiş olup; vergi cennetleri vasıtasıyla kara para aklama faaliyetleri ve etkisi belirlenmiştir. Çalışma, finansal gizlilik, vergi cenneti ve kara para aklama kavramlarını üçlü bir yapı içinde bütüncül olarak ele almaktadır. Çalışmada finansal gizliliğin araçsallaştırılarak vergi cennetlerinde kara para aklamayı nasıl kolaylaştırdığı vurgulanmakta ve vergi cennetlerinin yalnızca vergisel avantajlar sunan coğrafyalar değil aynı zamanda suç ekonomisine direkt olarak katkıda bulunan organizasyonlar olduğu belirtilmektedir.

1. Finansal Gizlilik

Finansal gizlilik gölgesinde faaliyet gösteren paravan şirketler (shell companies) ile gizli finansal yapılar ve bunların gizlilik uygulamaları, yolsuzluktan kara para aklamaya, vergi kaçakçılığından terör finansmanına kadar çok çeşitli suçlara ve hatta ekonomik çöküşlere neden olabilmektedir (Jansky vd., 2018, s.2).

Günümüzde finansal faaliyetlerin ülke sınırlarını aşması, ülkeler açısından yeni zorlukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Helleiner, 1994, s.295). Bir ülkede gerçekleştirilen finansal düzenlemeler başka bir ülkede etkili olabilmekte ve farklı sonuçlara neden olabilmektedir (Strange, 2015, s.6). Örneğin, bir ülkede varlık sahibi kişilerin ikamet ettikleri ülkede vergiden kaçınması söz konusuysa, bu durumun etkileri gerek ikamet edilen gerekse de verginin kaçırıldığı ülke tarafından hissedilmektedir. Ancak vergi kaçakçılığının gerçekleştirildiği (ikamet edilen) ülke açısından bu durumu önlemek oldukça zordur (Palan vd., 2010, s.78). Özellikle finansal gizliliğin hâkim olduğu durumlarda, vergi kaçakçılığından mağdur olan ülkeler, bu durumla mücadele etme konusunda bir hayli zorlanmaktadır.

Finansal gizlilik, "finansal bilgilerin gerek vergi otoriteleri gerekse de kolluk kuvvetleri gibi devletin yetkili kurum, kuruluş ve organlarıyla paylaşılmaması ya da sınırlı ölçüde paylaşılması" düşüncesine dayanmaktadır (Hoffman, 2023, s.1). Diğer bir ifadeyle finansal gizlilik, finansal bilgilere sahip olma konusunda meşru hakkı olan kişi(ler) ya da kurumlardan bu bilgilerin saklanması durumunda ortaya çıkmaktadır (Janský vd., 2023, s.2).

Finansal gizlilik, kamuya açık bir şekilde sunulması gereken finansal bilgilerin gizli tutulması, vergilerin kötüye kullanılması ya da hukukun üstünlüğünden kaçılmasıdır. Açıklanması gereken finansal bilgilerin kamudan gizlenmesi durumunda finansal şeffaflıktan söz etmek mümkün değildir. Rüşvet, kara para aklama, terörizmin finansmanı gibi çok sayıda ekonomik suça neden

olan finansal gizlilik, devletin elde edeceği vergi gelirinde aşınmaya ve dolayısıyla vergi tabanının daralarak vergilerin yüksek gelirliden (tavan) ziyade düşük gelirliden (taban) alınmasına neden olmaktadır (Tax Justice Network, 2020a).

Finansal gizlilik, toplumsal eşitsizlik ve vergi adaletsizliğine (Beaverstock vd., 2004, s.401), vergi politikalarına ve kamu kurumlarına duyulan güvenin azalmasına ve sürdürülebilir kalkınma hedefinin baltalanmasına yol açmaktadır (Janský vd., 2023, s.2).

Finansal gizlilik ile meşru gizlilik zaman zaman karıştırılsa da temel olarak birbirinden farklıdır. Finansal gizliliğin temelinde, finansal işlemlere dair bilgilerin dış denetime tabi tutulmasını engelleyen yargısal ve kurumsal uygulamalar yatmaktadır. Söz konusu bu uygulamalar gerek yasal gerek de yasal olmayan ve kötüye kullanıma yol açan faaliyetleri içermektedir (Palan vd., 2010, s.79).

Demokratik toplumlarda meşru gizlilik, kişisel verilerin teminat altına alınması, finansal mahremiyetin ve ve mülkiyet güvenliğinin sağlanması amacıyla oluşturulmaktadır. Temel bireysel haklarla doğrudan ilişkili görülmektedir. Meşru gizlilik aynı zamanda özel hayatın gizliliği, ticari sırların korunması ve veri güvenliğinin sağlanması gibi ilkelerle yakından ilgilidir.

Meşru gizlilikte gizli tutulması amaçlanan bilgi, yasal faaliyetlere dayanmakta ve yasal düzenlemelerle sınırlandırılabilmektedir. Meşru gizliliğin finansal gizlilikten ayrışan ve en çok vurgulanması gereken noktası, kamu yararına hizmet etmesidir (Kirchler, 2007, ss.168-169).

Kötüye kullanıma neden olan finansal gizlilikte ise vergi kaçırma, vergi yükümlülüklerinden kaçınma, suç gelirlerini aklama ya da yolsuzluk gibi yasadışı finansal faaliyetler perdelenmektedir. Finansal gizlilik, meşru gizliliğin aksine kamu gücünün denetim yetkisini engellemekte, vergi tabanına zarar vermekte ve böylelikle finansal adaletsizliğe sebep olmaktadır (Zucman, 2015, s.8; Tax Justice Network, 2020c; FATF, 2020b).

Finansal bilgilerin yetkili kamu kurum-kuruluşlarıyla paylaşımının reddi finansal gizliliğin doğmasına neden olmaktadır. Mali sır niteliğindeki finansal gizlilik, ülkelerin finansal sistemleri açısından zararlı olup farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Finansal gizliliğin en bilindik şekli, bankacıların müşterilere ait finansal sırları kendileriyle birlikte mezara götürme sözü verdikleri İsviçre tarzı bankacılık gizliliğidir.

Bankacılık gizliliği (banking secrecy) olarak bilinen bu finansal gizlilikte banka müşterilerinin kişisel bilgileri, hesap hareketleri ve finansal durumlarına dair veriler saklanmaktadır (Sharman, 2010, s.128). İsviçre'nin yanı sıra

Lüksemburg, Singapur, Cayman Adaları, Hong Kong ve British Virgin Adaları gibi ülkelerde de katı bankacılık gizliliği düzenlemeleri uygulanmaktadır. Bankacılık gizliliği özellikle kara para aklama faaliyetlerinin yürütülmesinde önemli role sahiptir (Sharman, 2010, s.129).

İkinci finansal gizlilik ise sahipliği, işleyişi ve amacı gizli tutulmakla beraber; mülkiyetinin bulanık yasal temellere dayandırıldığı şirketler, vakıflar ya da diğer organizasyonların finansal gizliliğidir. Şirket yapılarında gizlilik (corporate secrecy) olarak adlandırılan bu finansal gizlilikte, farklı ülkelerde varlıklara sahip olmak kolaylaşmakta ve bu varlıklardan elde edilen gelirlerden kimin yararlandığının tespiti zorlaşmaktadır. Bu gizlilikte şirket ortaklarının/hissedarlarının, yöneticilerin, iç ve dış paydaşlarının kimlik bilgileri saklı tutulmaktadır. Şirket yapılarındaki finansal gizlilikte, paravan şirketler (shell companies) ve posta kutusu şirketler (letterbox companies) üzerinden gerçekleştirilen faaliyetler ve bu faaliyetler sonucunda oluşan finansal akışlar ve fonlar izlenememektedir (Alstadsæter vd., 2018, s.91).

Üçüncü finansal gizlilik olan yargı alanı gizliliğinde (jurisdictional secrecy) belli ülke ve bölgelerde, vergi otoriteleri ile düzenleyici aktörlerin kişilerin finansal verilerine ulaşabilmelerini engelleyecek yasal uygulamalar, düzenlemeler ve rejimler mevcuttur. Böylelikle düzenleyici ve denetleyici kurumların mali bilgilere ulaşamaması ve bireylerin diğer yargı alanlarında gizlenebilmesi sağlanmaktadır (Tax Justice Network, 2020c).

Yargı alanı gizliliği ülkeler arası iş birlikleri ve bilgi alışverişlerini engelleyen yargı alanlarına dayanmaktadır. Söz konusu bu finansal gizlilik ile ülkelere ait bilgilerin takibi kasti bir biçimde engellenmektedir. Bu finansal gizlilik, organize suçlar, dolandırıcılık, kamu kaynaklarının israfı, rüşvet ve vergi kaçakçılığı gibi suçların ortaya çıkışını kolaylaştırmaktadır (Tax Justice Network, 2020b; Sharman, 2010, s.129).

Dördüncü finansal gizlilik olan mülkiyet gizliliğinde (asset ownership secrecy) ise gayrimenkul, sanat eserleri, taşıtlar, kripto paralar gibi varlıkların ekonomik değerlerinin ve sahiplerinin mülkiyet bilgilerinin anonim tutulması söz konusudur. Çok yüksek gelir gruplarına dahil bireylerin, servetlerini meşrulaştırarak ve servet büyüklüğünü saklayarak yasadışı fonlarını mali sistemle bütünleştirmelerini sağlar (FATF, 2023).

Sonuncu finansal gizlilik ise muhasebe ve raporlama gizliliğidir (accounting and reporting secrecy). Çok uluslu işletmelerin finansal raporlamaları sırasında şeffaf olmamalarına ve vergi yükümlülüklerini düşük vergi oranlarının olduğu ülkelerde yerine getirmelerine yol açar. Muhasebe gizliliği şirketlerin karlarını, ekonomik faaliyetlerini yürüttükleri ülke dışında farklı bir yargı alanında raporlamasına neden olmaktadır (OECD, 2021b).

Çok uluslu şirketlerin gelirlerini düşük vergilerin uygulandığı yargı alanlarında göstermesi, vergiden kaçınmayla sonuçlanmaktadır. Şirketlerin gelirlerine, giderlerine, vergi bilgilerine ve finansal işlemlerine ilişkin verilerin raporlanmaması, kripto para gibi varlıkların dijital uygulamalarla şifrelenerek dış erişime kapalı şekilde saklanması muhasebe gizliliğinin en yaygın uygulamalarıdır.

Finansal gizliliğin, tahmini olarak 21-31 trilyon USD değerindeki varlığın hukuka aykırı şekilde saklanmasına imkân tanıdığı tahmin edilmektedir. Finansal gizlilik, çeşitli suçların işlenmesini daha kolay ve karlı kılmanın yanında zenginlerin daha çok servet biriktirmesine ve yasalara uyan vergi mükelleflerinin sırtına daha büyük vergi sorumluluğunun yüklenmesine neden olmaktadır (Tax Justice Network, 2020c; Zucman, 2015, s.8).

Finansal gizlilik, ekonomik faaliyetlerin ya hiç vergilendirilmemesi ya da düşük vergilendirilmesiyle vergi kayıpları ve adaletsiz vergilendirmeye neden olmaktadır (Schjelderup, 2016b, s.110). Finansal gizliliğin sunmuş olduğu anonimliğin yanında sunduğu cezasızlık fırsatı, finansal gizlilik konusunun daha detaylı bir biçimde ele alınmasını gerektirmektedir.

Finansal gizliliğin karmaşık ve kapsamlı bir olgu olması sebebiyle sadece vergi konusundaki etkileri üzerinden değerlendirilmesi yanlıştır. Birçok boyuta sahip olan bu kavramı daha geniş açıdan değerlendirebilmek amacıyla finansal gizlilik endeksinden (financial secrecy index- FSI) yararlanılmaktadır. Aşağıdaki tablo, finansal gizlilik ile meşru gizlilik kavramlarını karşılaştırmalı olarak sunarak iki kavram arasındaki temel farkları net bir şekilde ortaya koymaktadır:

Tablo 1. Finansal Gizlilik ile Meşru Gizlilik Arasındaki Farklar

	Finansal Gizlilik	**Meşru Gizlilik**
Tanımı	Yetkili kurum ve otoritelerle finansal bilgilerin sınırlı paylaşımı/paylaşılmaması	Kişisel verilerin, finansal mahremiyetin ve mülkiyet güvenliğinin yasal çerçevede korunması
Amacı	Yasadışı/kötüye kullanılabilecek faaliyetleri gizlemek	Özel hayatın gizliliği, ticari sırların korunması ve veri güvenliğinin sağlanması
Yasal Durum	Yasa dışı ya da hukukun üstünlüğünü zayıflatıcı nitelikte olup kamu denetimini engeller.	Yasal düzenlemelerle sınırlandırılmış ve hukuki temele dayalı olup temel haklarla ilişkilidir.
Kamu Yararı	Kamu yararına hizmet etmez.	Kamu yararına hizmet eder.

	Finansal Gizlilik	Meşru Gizlilik
Sonuçları	Kara para aklama, vergi kaybı, ekonomik suçların artması, toplumsal eşitsizlik	Hukukun üstünlüğü, ekonomik istikrar ve güven ortamının güçlenmesi
Uygulamaları	İsviçre tipi bankacılık gizliliği, paravan şirket yapıları, mülkiyet bilgisi anonimleştirme	Banka hesap bilgilerinin ve ticari sırların korunması

Kaynak: Palan vd., 2010; yazar tarafından derlenmiştir.

1.1. Finansal Gizlilik Endeksi (FSI)

Finansal gizlilik endeksi (FSI), bireylerin finansal durumlarını hukukun üstünlüğünden gizlemelerine yardımcı olmada ülkelerin ne ölçüde suç ortağı olduğunu göstermektedir. Finansal gizlilik endeksi (FSI), kişilerin finansal durumlarını saklamalarına imkân tanıyan ve en çok finansal gizlilik sağlayan ülkeleri sıralamaktadır. FSI, yargı alanlarının finansal sır saklama taahhütlerinin yoğunluğunu ve dışsallığını vergi cennetlerinin önemine göre sıralayarak değerlendirmektedir (Cobham vd., 2015, s.283). Endeks bunun yanında devletlerin finansal gizliliğe katkılarını azaltmak için değiştirebilecekleri yasalara ışık tutmaktadır (Tax Justice Network, 2022a, s.5).

FSI, her bir yargı alanının küresel finansal gizliliğe katkısını belirleyebilmek için nitel ve nicel verilerin bir araya getirilmesiyle elde edilmiştir. Endeks bünyesinde kanunlara, yönetmeliklere ve diğer veri kaynaklarına dayalı nitel veriler, her bir yetki alanı için bir gizlilik puanı hazırlamakta kullanılmaktadır. Nicel veriler ise, küresel toplam içindeki off-shore finansal faaliyetlerin payına göre, her yargı alanı için bir ağırlıklandırma oluşturmak için kullanılmaktadır. Ağırlıklandırmayı gerçekleştirebilmek adına, her yargı alanında konuya ilişkin kamuya açık verilerden yararlanılmış olup eksik verilerin tahmin yoluyla elde edilebilmesi için IMF'nin Balance of Payments Statistics (BOPS) metodolojisinden yararlanılmıştır (Tax Justice Network, 2022a, s.5).

Tax Justice Network (2013) tarafından iki yılda bir hazırlanan FSI, gizlilik derecesinin değerlendirilmesine izin veren 20 doğrulanabilir gizlilik göstergesine (secrecy indicator- SI) dayalı bir gizlilik puanıdır. 20 gizlilik göstergesi (SI), dört temel gizlilik boyutu altında gruplandırılabilir. Bu gruplar (Tax Justice Network, 2020c):

Boyut A: Sahiplik Kaydı (Ownership Registration)

Finansal gizlilikle mücadele için faydalı sahiplerin belirlenmesi ve kaydedilmesi oldukça önemlidir. Bu gizlilik katmanı, en zengin bireylerin ve suçluların varlıklarını kanunun erişemeyeceği şekilde gizlemelerine, vergi sorumluluklarını kötüye kullanmalarına, tekel yasalarını ihlal etmelerine, uluslararası yaptırımları aşmalarına, kara para aklamalarına ve anonim parayı siyasi süreçlere aktarmalarına olanak tanır. Bu göstergeler, yasal ve faydalı sahiplerin varlıklarını kaydetmeleri gereken farklı yollara ve hangi düzeyde bilginin kaydedilmesi ve paylaşılması gerektiğine odaklanmaktadır. Bu grup altında SI1: bankacılık gizliliği, SI2: tröst ve vakıf sicili, SI3: kayıtlı şirket sahipliği, SI4: diğer servet mülkiyeti ve SI5: sınırlı ortaklık şeffaflığı gizlilik yer almaktadır.

Boyut B: Tüzel Kişilik Şeffaflığı (Legal Entity Transparency)

Faydalı sahiplik bilgilerinin kamu otoritelerince kaydedilmesi, finansal şeffaflık konusunda atılması gereken ilk adımdır. Bu verilerin çevrimiçi kullanılabilir olması, yatırımcılar ve araştırmacılar için doğru bilgilere zamanında erişim sağlanması açısından oldukça önemlidir. Çok uluslu şirketler ve diğer küresel aktörlerin hesap verebilirliğini sağlayan öngörülebilir ve şeffaf bir iş ortamı sağlanması tüzel kişilik şeffaflığıyla gerçekleştirilebilmektedir. SI6: şirket sahipliği şeffaflığı, SI7: halka açık şirket hesapları, SI8: ülke bazında kamuya açık raporlama, SI9: kurumlar vergisi beyannamesi ve SI10: tüzel kişilik tanımlayıcı gizlilik bu grupta yer almaktadır.

Boyut C: Vergi ve mali düzenlemenin entegrasyonu (integrity of tax and financial regulation)

İdari kurumların ve birlikte çalıştığı diğer sistemlerin gücü, yargı bölgelerinin önemli mali önlemleri uygulama ve idari görevlerini yerine getirme konusundaki etkinliğini belirlemektedir. Bu grup altında SI11: vergi idaresi kapasitesi, SI12: istikrarlı bireysel gelir vergisi, SI13: vergi kaçakçılığını teşvik etmekten kaçınma, SI14: vergi mahkemesi gizliliği, SI15: zararlı yapılar ve SI16: kamusal istatistiklerin gizliliği yer almaktadır.

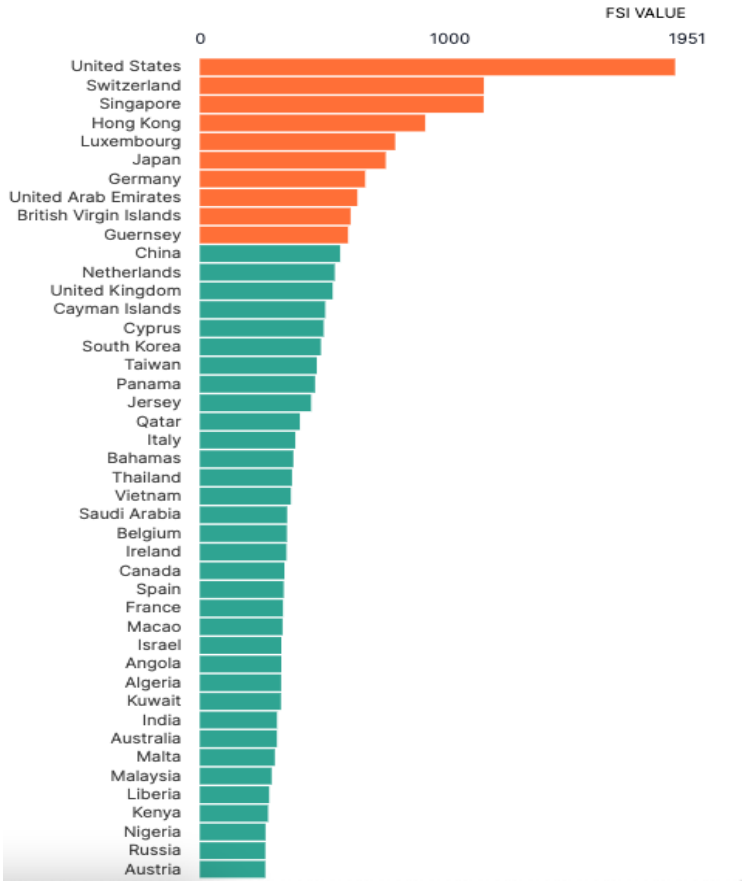
Boyut D: Uluslararası standartlar ve iş birliği (International standards and cooperation)

Finansal küreselleşme ve artan sınır ötesi finansal faaliyetler, ülkelerin finansal sistemlerini sağlıklı bir biçimde yönetebilmeleri için vergi mükellef bilgilerine daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla, ülkelerarası iş birliği yapma ve vergi mükelleflerine ait bilgileri paylaşma ihtiyacı artmıştır. İş birliklerini sağlamak amacıyla, FATF tarafından yayınlanan öneriler, OECD ve BM tarafından geliştirilen çok taraflı anlaşmalar ve standartlar mevcuttur. Bu grup altında SI17: kara para aklamanın önlenmesi, SI18: otomatik bilgi alışverişi,

SI19: istek üzerine bilgi alışverişi ve SI20: uluslararası yasal iş birliği gizliliği yer almaktadır.

FSI, hem bir ülkenin ne kadar gizlilik sunduğunu hem de bunun küresel ölçekte ne kadar etkili olduğunu aynı anda dikkate alınmasını sağlamaktadır. En yüksek gizlilik puanlarına sahip gizlilik alanları, yürüttükleri faaliyetlerde daha az şeffaf olup diğer ulusal makamlarla daha az bilgi paylaşımında bulunmaktadır. Bu yargı alanlarının kara para aklamayla mücadeleye ilişkin uluslararası normlara daha az uyum gösterdikleri görülmektedir. Yargı alanları, yetki alanının ne kadar finansal gizlilik sağladığının bir ölçüsü olan FSI değerlerine göre sıralanır (Tax Justice Network, 2022a).

Şekil 1. Finansal Gizlilik Endeksine (FSI) Göre Ülkeler

Kaynak: Tax Justice Network Financial Secrecy Index (FSI), 2022

Şekil 1, finansal gizlilik endeksine göre ülkelerin sıralamasını göstermektedir. FSI sıralamasına göre ülkelerin şeffaflık konusunda zayıf noktalarının bulunduğu ve bu durumun potansiyel kara para aklamaya nasıl zemin hazırladığı gizlilik göstergeleriyle değerlendirilir. Bankacılık gizliliğinin söz konusu olduğu İsviçre, Lüksemburg, Singapur, Liechtenstein, Cayman Adaları, Hong Kong ve British Virgin Adaları gibi ülkelerin FSI sıralamasında en yükseklerde yer aldığı görülmektedir.

Şekil 2. Finansal Gizlilik Endeksi'ne Göre Yargı Alanları

Kaynak: Tax Justice Network Interactive Map, 2024

Finansal gizlilik-vergi cenneti ilişkisini coğrafi düzeyde görselleştirmekte olan Şekil 2, farklı yargı alanlarının FSI skorlarına göre küresel düzeyde sınıflandırılmasını sağlamaktadır.

FSI, vergi cennetlerinin finansal gizlilik kapasitesini ve kara para aklama ile olan ilişkisini ölçmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak bu yargı alanlarında şeffaflığın olmadığı belirlenirken; etkili bilgi alışverişinde bulunma konusunda isteksizlik olduğu belirlenmiştir. Bu durum ayrıca yargı alanlarını, yasa dışı finansal akışları yönlendirmek ve suç/yolsuzluk faaliyetlerini gizlemek için daha çekici yerler haline getirmektedir (Financial Secrecy Index 2022b, s.5).

FSI, yargı alanlarının şeffaflık eksikliğini değerlendirmenin yanında her bir gizlilik yargı alanının ne kadar zarara sebep olduğunu da belirlemektedir (Financial Secrecy Index 2022a, s.5). Bu nedenle finansal gizlilikten

bahsederken mutlaka ama mutlaka off-shore finansal hizmet faaliyet alanları olan vergi cennetlerini de dikkate almak gerekmektedir.

1.2. Vergi Cennetleri (Kıyı Ötesi Finans Merkezleri – OFCs)

Vergi cenneti kavramı, doğuşu her ne kadar Antik Yunan'a kadar dayansa da günümüzdeki anlam ve işlevini II. Dünya Savaşı'yla kazanmıştır. 1930'ların sonunda, savaş henüz başlamışken bazı ülkeler sahip oldukları fonları İsviçre bankalarında saklamıştır. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle beraber savaşın izlerini silmek amacıyla devletlerin vergi oranlarını artırmasına karşın; İsviçre, vergi oranlarını sabit tutarak daha çok fonun bu bölgeye kaydırılmasını sağlamıştır. Vergi oranlarını artırmayan İsviçre, o dönemde sermaye sahiplerinin yatırım gözdesi haline gelmiştir (Yılmaz, 2018, s.200). Bu uygulamanın daha büyük boyutlara ulaşmasıyla vergi cenneti kavramı literatüre girmiş; 1970'li yıllardan itibaren daha fazla sayıda ülke vergi cenneti haline gelmiştir (Heper & Hoşyumruk, 2002, s.38).

1980'li yıllardan itibaren küresel liberalizasyon faaliyetleriyle vergi cenneti kavramı literatüre girmiştir. Sermayenin serbest dolaşımı sonucunda bireyler ve şirketler, sahip oldukları sermayeyi vergi oranlarının daha düşük olduğu bölgelere kaydırmaya başlamıştır. Bu nedenle vergi, günümüzde önemli bir rekabet faktörü halini almıştır. Özellikle vergi oranlarının düşük olduğu ya da hiç verginin olmadığı bölgelerde finansal gizliliğe yönelik uygulamalar, önemli vergi kayıplarına neden olmaktadır. Vergi cennetlerinin gerek bireysel gerekse de kurumsal yatırımları kendilerine çekerek diğer ülkeleri vergi gelirinden mahrum bıraktığı görülmektedir (Yılmaz, 2018, s.198). Bu durum ise ülkelerin gelir-gider hesaplarında ve milli bütçelerinde bozulmalar yaratmaktadır.

Vergi cennetinin temelinde belirli yetki/yargı alanlarında bireylerin veya şirketlerin hiç vergi ödememesi ya da daha az vergi ödemeye teşvik edilmesi yatmaktadır (OECD, 2021a). Vergi cennetleri olarak ifade edilen yetki alanları en temel haliyle yargısal birtakım düzenlemelerdir. Bireysel ve kurumsal vergi mükellefleri açısından vergiden kaçınma gibi yasadışı avantajlar yaratmakta ve finansal faaliyetlerin büyük bir gizlilik altında yürütülmesine imkân sağlamaktadır (Crumbley vd., 2019, ss.139-140; Yetkiner, 2001b, s.92; Öz, 2005, s.123).

Bankalar da dahil olmak üzere farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketler, uzun bir süredir kârlarını kurumlar vergisi oranlarının ya sıfır ya da çok düşük olduğu ülkelere yönlendirmektedir. Vergi ödemekten kaçınmak için kullanılan bu muhasebe hilesi günümüzde oldukça yaygındır. Londra Menkul Kıymetler

Borsası'nda işlem gören en büyük 100 şirketin 98'inin vergi cennetlerini kullanması, vergi cennetlerinin Britanya'da neredeyse tüm büyük şirketlere yerleşmiş olduğunu kanıtlamaktadır. FTSE 100 endeksinde (Londra Borsası 100 Endeksi) sıralanan birçok şirketin, vergi cennetlerini kötüye kullanmayı önlemek için tasarlanan kuralları gevşettiği görülmektedir. Ayrıca bu şirketlerin, vergi cennetlerini kullanan çok uluslu şirketlere 840 milyon sterlinlik bir vergi indirimi vermeyi amaçlayan Hazine planlarından yararlanmaya çalışması oldukça dikkat çekicidir (ActionAid, 2011, s.1).

Şirketlerin vergi cennetlerinde off-shore iştirakleri açmasıyla, borçların yeniden tahsisi, kara paranın finansal sisteme dahil edilmesi ve gelirin kaydırılması gibi yöntemlerden yararlanarak vergi kaçırması ya da vergiden kaçınması söz konusudur. Ayrıca farklı yargı bölgelerinde farklı uygulamalara tabi olan hibrit varlıkların kullanımı, şirketlerin sahip oldukları pasif gelirlerin daha az vergilendirilmesine yol açmaktadır (Col & Patel, 2019, s.1034). Muhasebe hileleri, devletleri vergi gelirinden mahrum bırakmanın yanında hükümetlerin vatandaşları orantısız bir şekilde vergilendirmesine neden olmaktadır. Vergi yükünün ağırlaştırılması yerine, toplumun en yoksul kesiminin özellikle de kadınların yararlandığı çeşitli kamu hizmetlerinin kesilmesi tercih edilerek toplumsal eşitsizlik ve yoksulluk arttırılmaktadır (Aubry & Dauphin, 2017, ss.6-7).

Vergi cennetlerinin gizlilik ve anonimlik sağlaması, ülke ekonomilerinden çalınan/kaçırılan fonların ait olduğu ülkelere geri gönderilmesini engellemektedir. Vergi cennetlerinin ekonomik suç işlemeyi daha cazip/karlı hale getirmesi, gelişmekte olan ülkelerde finansal gücün bir grup insanın elinde toplanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla, ülke içindeki denetim ve denge sistemleri çok kolay bir şekilde etkilenebilmekte ve finansal sistemin kurumsal kalitesi düşebilmektedir (Schjelderup, 2016a, ss.169-170).

Vergi cenneti diye adlandırılan yargı alanları her ne kadar kara para aklama vb. yasadışı finansal faaliyetlere zemin hazırlasa da (Ergül, 1998, s.14) bu bölgelerde yürütülen faaliyetlerin büyük bir bölümü yasal olup büyük kurumsal şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir. Vergi cennetlerinde en sık karşılaşılan faaliyetler, kıyı bankacılığı işlemleri ile paravan şirketler (shell companies) kurarak gerçekleştirilen kara para aklama işlemleridir (Yılmaz, 2018, ss.199-200).

Gelişmekte olan ülkeler açısından genişletilmiş bir vergi tabanı yaratılması, yoksulluk ve toplumsal eşitsizliği azaltabileceği için en temel sürdürülebilir finansman kaynağıdır. Genişletilmiş vergi tabanı aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin yardıma bağımlı olmadan kendi imkanlarıyla yaşamlarını sürdürebileceklerini göstermektedir. Buna rağmen OECD verilerinin çizdiği tabloya göre gelişmekte olan ülkelerin yardım amaçlı elde ettikleri gelirin

yaklaşık 3 katını vergi cenneti ülkelere kaptırdıkları görülmektedir. Oysaki gelişmekte olan ülkelerin vergi cenneti ülkelere kaptırmış olduğu bu tutarın etkili ve verimli bir şekilde harcanması durumunda Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri'ne (UN Millennium Development Goals) kolaylıkla ulaşılabileceği görülmektedir (Gurría, 2008).

2.2.1. Kurumsal Vergi Cenneti Endeksi (CTHI)

Kurumsal vergi cenneti endeksi (Corporate Tax Haven Index – CTHI) çok uluslu şirketlere, kurumlar vergisini eksik ödemeleri konusunda yardımcı olan ve bu şirketlerin vergi kaçırmalarına imkân tanıyan yargı alanlarının sıralamasını göstermektedir. Kurumsal vergi cenneti endeksi (CTHI), kurumlar vergisi suiistimalcilerinin profilini çıkarmada ve kurumlar vergisi suiistimallerini azaltmaya yönelik yasa ve politikaları belirlemede sıklıkla kullanılmaktadır. Endekste, sıralanan her bir yargı alanının vergi ve finansal sistemleri detaylı bir biçimde incelenmektedir. CTHI yargı alanlarını, çok uluslu şirketlerin kurumlar vergisini ne ölçüde kötüye kullanmasına izin verdiğine göre sıralamaktadır (Tax Justice Network, 2023).

Tablo 2. Yargı Alanlarının Kurumsal Vergi Cenneti Endeksi (CTHI) Sıralaması

Ülke	ISO-2	ISO-3	Küresel Ölçekli Ağırlık (%)	Haven Puanı	CTHI Değeri	CTHI Payı (%)
British Virgin Adaları	VG	VGB	2,32%	100	2.853,3	6,45%
Cayman Adaları	KY	CYM	1,87%	100	2.652,7	5,99%
Bermuda	BM	BMU	1,58%	100	2.508,1	5,67%
Hollanda	NL	NLD	11,09%	79,9	2.453,9	5,54%
İsviçre	CH	CHE	3,44%	88,6	2.260,6	5,11%
Lüksemburg	LU	LUX	9,01%	74	1.814,40	4,10%
Hong Kong	HK	HKG	5,55%	77,9	1.804,70	4,08%
Jersey Adaları	JE	JEY	0,51%	100	1.723,70	3,89%
Singapur	SG	SGP	2,26%	84,6	1.713,90	3,87%
BAE (UAE)	AE	ARE	0,54%	98,3	1.664,20	3,76%
İrlanda	IE	IRL	3,23%	77,1	1.458,70	3,30%
Bahamalar	BS	BHS	0,31%	100	1.453,70	3,28%
Birleşik Krallık (UK)	GB	GBR	7,25%	69,2	1.382,10	3,12%
Kıbrıs	CY	CYP	1,09%	85,3	1.379,00	3,12%
Mauritius	MU	MUS	0,66%	81,4	1.012,40	2,29%
Belçika	BE	BEL	1,61%	72,8	972,7	2,20%

Guernsey	GG	GGY	0,10%	98,3	954	2,16%
Fransa	FR	FRA	2,78%	66,9	907,9	2,05%
Çin	CN	CHN	4,95%	62,5	896,3	2,03%
Isle of Man	IM	IMN	0,06%	100	849,8	1,92%
Malta	MT	MLT	0,37%	79,1	763,3	1,72%
İspanya	ES	ESP	1,61%	64,8	687,8	1,55%
Almanya	DE	DEU	3,43%	58	634,3	1,43%
Macaristan	HU	HUN	0,41%	72	598,6	1,35%
Birleşik Devletler (US)	US	USA	12,36%	46,9	513,8	1,16%
İsveç	SE	SWE	0,90%	60,7	466,8	1,05%
İtalya	IT	ITA	1,24%	57,6	442,9	1,00%
Panama	PA	PAN	0,13%	72,2	410,5	0,93%
Curaçao Adası	CW	CUW	0,08%	72,5	352,5	0,80%
Cebelitarık	GI	GIB	0,17%	66,4	348,5	0,79%
Meksika	MX	MEX	0,85%	54,1	323,9	0,73%
Finlandiya	FI	FIN	0,29%	59,8	304	0,69%
Avusturya	AT	AUT	0,54%	55,7	303	0,68%
Danimarka	DK	DNK	0,44%	56,4	294,9	0,67%
Lihtenştayn	LI	LIE	0,06%	70,7	291,4	0,66%
Turks ve Caicos	TC	TCA	0,00%	100	290,1	0,66%
Çekya	CZ	CZE	0,25%	58,3	268,9	0,61%
Estonya	EE	EST	0,04%	70	257,1	0,58%
Anguilla	AI	AIA	0,00%	100	254,9	0,58%
Kosta Rika	CR	CRI	0,06%	67,5	252,6	0,57%
Romanya	RO	ROU	0,11%	61,9	247,7	0,56%
Letonya	LV	LVA	0,02%	73,1	239,3	0,54%
Lübnan	LB	LBN	0,01%	75,1	221,7	0,50%
Monako	MC	MCO	0,03%	67,4	205,5	0,46%
Güney Afrika	ZA	ZAF	0,44%	49,4	198,2	0,45%
Liberya	LR	LBR	0,02%	67,7	186,9	0,42%
Makao	MC	MCO	0,07%	58,1	173,7	0,39%
Bulgaristan	BG	BGR	0,06%	58,4	168,9	0,38%
Şeyseller	SC	SYC	0,01%	68,5	165,6	0,37%
Portekiz	PT	PRT	0,24%	48,9	156,6	0,35%
Slovakya	SK	SVK	0,08%	55,2	154,4	0,35%
Polonya	PL	POL	0,30%	46,4	144,4	0,33%
Hırvatistan	HR	HRV	0,04%	55,7	131,2	0,30%
Litvanya	LT	LTU	0,03%	56,6	122,5	0,28%
Tayvan	TW	TWN	0,17%	43,5	98,3	0,22%
Aruba	AW	ABW	0,00%	70,1	94,1	0,21%
Yunanistan	GR	GRC	0,08%	46,5	93,1	0,21%

Slovenya	SI	SVN	0,03%	51,9	93	0,21%
Botsvana	BW	BWA	0,01%	54,9	79,7	0,18%
Peru	PE	PER	0,07%	42,5	68,2	0,15%
Gana	GH	GHA	0,01%	51,7	68,2	0,15%
Andorra	AD	ADR	0,00%	61,3	67	0,15%
Kenya	KE	KEN	0,01%	49,7	62,2	0,14%
Brezilya	BR	BRA	1,02%	29,3	54,4	0,12%
Tanzanya	TZ	TZA	0,01%	47,8	49,9	0,11%
Ekvator	EC	ECU	0,02%	42,7	43,1	0,10%
San Marino	SM	SMR	0,00%	60,5	41,2	0,09%
Arjantin	AR	ARG	0,13%	32,1	36,2	0,08%
Gambiya	GM	GMB	0,00%	49,8	12,7	0,03%
Montserrat	MS	MSR	0,00%	65,3	3,3	0,01%

Kaynak: Tax Justice Network Corporate Tax Haven Index Results, 2021

Tablo 2, şirketler açısından en cazip vergi cennetlerini sıralamakta ve hangi ülkelerin kurumsal vergi suistimaline daha açık olduğunu göstermektedir. CTHI verileri, vergi rekabeti ve küresel sermaye kaçışı dinamiklerini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

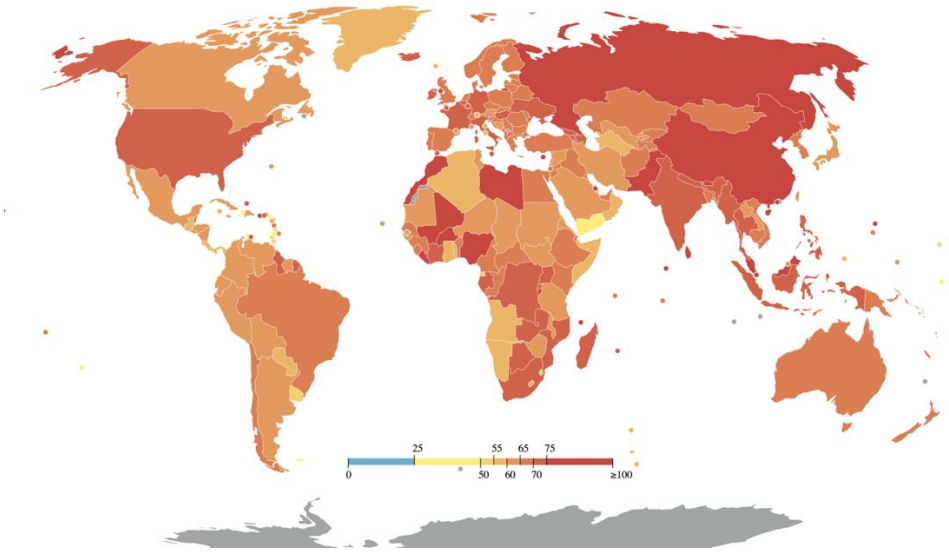
CTHI hesaplamasında yararlanılan veri tabanı, her bir yargı bölgesinin yasal, idari, düzenleyici ve vergisel yapısına ilişkin bilgileri kapsamaktadır. Hesaplama sürecinde kullanılan en temel kaynakları resmi ve halka açık raporlar oluşturmakta olup; söz konusu raporlar, OECD ve Küresel Forum, IMF, AB, Uluslararası Mali Dokümantasyon Bürosu (IBFD), "dört büyükler" olarak ifade edilen muhasebe şirketleri (Deloitte, Ernst & Young, KPMG ve PwC) tarafından hazırlanmaktadır. Endeksin oluşturulmasında ayrıca çeşitli vergi veri tabanlarına ve web sitelerine de başvurulmuştur (Corporate Tax Haven Index, 2021, s.219).

Bir yargı bölgesine ait CTHI değeri, o yargı alanındaki yasalara, yönetmeliklere ve belgelenmiş idari uygulamalara dayalı olarak 20 gösterge için toplanan verilerden elde edilen Haven Puanı (HS) ve her yetki alanının sınır ötesi doğrudan kurumsal yatırımla ilgisini ölçen Küresel Ölçek Ağırlığı (GSW)'nın yardımıyla hesaplanmaktadır (Ateş vd., 2021, s.94).

Belli bir yargı alanının kurumlar vergisi suiistimaline ne kadar izin verdiğini ölçmeyi amaçlayan HS'nin 0'a eşit olması o yargı bölgesinin kurumlar vergisi suiistimaline imkân tanımadığını; 100'ü göstermesi ise söz konusu suistimale sınırsız destek verdiğini göstermektedir. HS ve GSW daha sonra nihai sıralamayı belirleyen CTHI değerine ulaşmak amacıyla birleştirilmektedir ve bu

nihai değer, küresel kurumsal finansal faaliyetlerin ne ölçüde kurumlar vergisi suiistimaline açık olduğunu resmetmektedir (Tax Justice Network, 2023).

Şekil 3. Ülkelere Göre Haven Puanları

Kaynak: Illicit Financial Flows Vulnerability Tracker, 2023

Şekil 3, ülkelerin "vergi cenneti olma" özelliklerini temsil eden Haven Puanları'nı karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Şekil, vergi avantajı ve şeffaflık eksikliği gibi göstergelerin hangi ülkelerde yoğunlaştığını ortaya koymaktadır.

2. Kara Para Aklama

Gizlilik yargı alanları, sahip oldukları varlıkları saklamak ya da söz konusu bu varlıkları korumak isteyen aktörler için finansal bir gizlilik ortamı yaratmaktadır. Bu aktörler, sahip oldukları varlıkları çoğunlukla ikamet ettikleri ülkenin yasal düzenlemelerinden koruma ve kaçırma amacıyla varlıklarının hacmini ve sahipliğini gizleyerek vergi cennetlerine yönlendirmektedir. Vergi cennetlerinde aynı zamanda yasalara aykırı faaliyetlerden kaynaklanan finansal akışlar meydana gelmekte ve bu akışlar kara para aklama yoluyla tekrar finansal sisteme dahil edilebilmektedir. Vergi cennetleri, kara para aklama faaliyetleri

için en uygun zemini sağlayan düzenlemelere sahip yetki alanlarıdır (Sharafutdinova & Lokshin, 2021, s.3).

Kara para aklama en yalın haliyle "bir suçtan elde edilen suç gelirinin yasadışı köklerini gizlemek amacıyla işleme tabi tutulması" olarak ifade edilebilmektedir. Bu süreç, suçlunun kaynaklarını tehlikeye atmadan elde etmiş olduğu kazançlardan yararlanmasını sağladığı için oldukça kritik öneme sahiptir (UNODC, 2023).

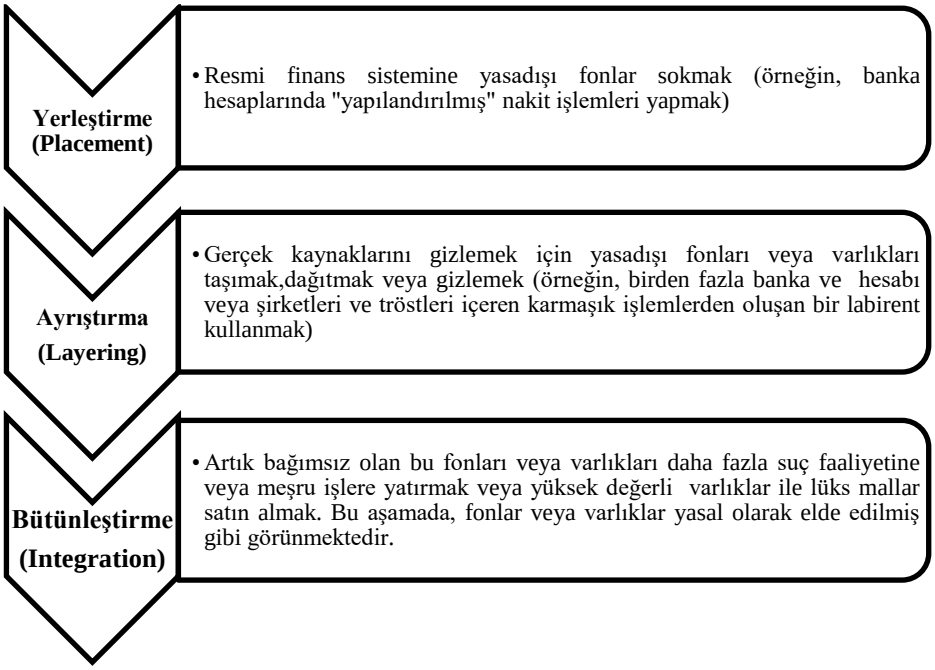
Kara para aklama, 1988 yılında Viyana'da imzalanan Uyuşturucu ve Psikotrop Maddelerin Kaçakçılığına Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi Madde 3.1'de ele alınmıştır. Söz konusu maddeye göre kara para aklama "mülkiyetin herhangi bir suçtan kaynaklandığını bilerek, varlığın yasadışı kaynağını gizlemek veya bu tür suçlara karışan herhangi bir kişinin eylemlerinin yasal sonuçlarından kaçmasına yardımcı olmak amacıyla bir malın dönüştürülmesi veya devredilmesi" şeklinde tanımlanmaktadır (UN, 1988). OECD'ye göre kara para aklama ise, "doğduğu kaynağın yetkili ve düzenleyici makamlardan gizlenmesi amacıyla çeşitli banka hesapları yoluyla paranın transferinin sağlanması" olarak ifade edilebilmektedir (UNDOC, 2004).

Kara para aklanması sonucunda ülkelerin makroekonomik değişkenlerini bozulabilmekte ve toplumda refah kayıpları yaşanabilmektedir. Ayrıca durumun ülkenin sınırlarını aşarak negatif dışsallıklara yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Gerek küreselleşme gerek piyasaların finansallaşması ve finansal piyasa entegrasyonunun sağlanması kara para aklamayı ve finansal suiistimalleri kolaylaştırmaktadır (IMF, 2001).

Suç işleyen bireyler gerçekleştirmiş oldukları yasadışı eylemler neticesinde kâr elde etmekte ve sonrasında illegal olan kârın yeniden legal hale getirilmesini amaçlamaktadır. Kara para aklama faaliyetlerinin en temel amacı kirli (yasadışı) kazancın tam olarak yasal hale getirilmesidir. Bu doğrultuda illegal kazanç için ulusal ve uluslararası finansal piyasalarda kirli paranın aklanması için yöntemler geliştirilmektedir (EUROSTAT, 2017; UNDOC, 2004).

Kara para aklamada, aklanan paranın yeniden yasal finansal sisteme entegre edilebilmesi amacıyla 3 aşamalı bir süreçten bahsedilmektedir. Ancak bu üç adımın her zaman birbirini izlemesi kara para aklamanın gerçekleşebilmesi için bir ön koşul değildir (MASAK, 2018). Bir takım yargı alanlarında sadece belirli adımlar (ayrıştırma ve bütünleştirme) net bir şekilde tespit edilebilirken; başka alanlarda ise sürecin diğer (yerleştirme ve bütünleştirme) adımlarının birlikte görülebildiğini söylemek mümkündür (EUROSTAT, 2017).

Şekil 4. Kara Para Aklama Adımları

Kaynak: EUROSTAT, 2017

Şekil 4, kara para aklama sürecinin üç temel aşamasını (yerleştirme, ayrıştırma, bütünleştirme) sistematik şekilde sunmaktadır. Şekil, vergi cennetlerinin bu sürecin hangi aşamalarında kritik rol oynadığını göstermektedir.

Yolsuzluk, rüşvet, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi yasadışı suç eylemleri, faillerine büyük miktarlarda kazanç getirmektedir. Kişilerin çoğunlukla bu tür suçları işlemesinin altında yatan temel motivasyon da zaten suçun sağladığı kazancın büyüklüğüdür. Ancak suçun sağladığı getirinin büyüklüğü arttıkça failin, yakalanma riski de o ölçüde artmaktadır. Dolayısıyla faillerin suçtan elde ettikleri yasadışı gelirleri ve bu gelirlerin kaynaklarını gizli tutmaları gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilebilecek eylemler Viyana Sözleşmesi ve Palermo Sözleşmesi'nde düzenlenmiştir (IMF, 2023b).

Kara para aklama, kolluk kuvvetlerinin suç gelirlerini ortaya çıkarmasının, el koymasının ya da bir ceza davasında delil olarak kullanılmasının önündeki en büyük engellerdendir. Kara para aklamayla, finansal işlemler karşı tarafın bilgisi dahilinde veya bilgisi olmadan gerçekleştirilebilmektedir. Ancak, kara para

aklama suçunun faili olunabilmesi için fiili veya zımni bilgi sahibi olunması gerekmektedir (IMF, 2001).

Günümüzde birçok yargı alanında çok sayıda finansal kuruluşun kara para aklaması, bu amaçla kullanılan yöntemlerin daha karmaşık hale gelmesinin ve sayısının artmasının doğal bir sonucudur. Kara para aklama yöntemlerinin bankalar haricinde kalan finansal kurumlar tarafından da sıklıkla kullanılması söz konusudur. Kara para aklama yöntemleri, ticaretle ilgili yasal olmayan faaliyetlerden çevrimiçi bankacılığa kadar uzanan farklı işlemleri kapsamaktadır (FATF, 2000a, s.4).

Kara para aklama, toplumsal refah açısından önemli bir tehdit oluştursa da hangi suçun işlendiği konusunda ülkeler arasında anlaşmazlıklar bulunmaktadır. Sermaye kaçışı veya internet üzerinden kumar bir ülkede yasadışı sayılırken; başka bir ülkede tamamen yasal bir statüde olabilir. Ya da farklı ülkelerde terörizmin ne olduğuna dair farklı tanımlamalarla karşılaşılabilmektedir. Ayrıca, öncül suçlardan hangisinin mevcut kara para aklama statüsü kapsamında öncelikle kovuşturulması gerektiği konusunda ülkeler arasında önemli tartışmalar vardır (Van Fossen, 2003, s.238; Adams, 2000, s.535).

2.1. Kara Para Aklama- Finansal Gizlilik- Vergi Cenneti (OFC) Üçgeni

Vergi cenneti, off-shore finans merkezi (OFC) ya da gizlilik yargı alanı olarak ifade edilen alanlar, finansal gizliliği teşvik eden yasalar ve yapılarla karakterize edilmiş olan bölgelerdir. Bu yargı alanlarının sunmuş olduğu finansal gizlilik, varlık sahiplerinin finansal varlıklarını vergi makamlarından ya da diğer hukuk otoritelerinden saklamasını sağlamaktadır. Öte yandan bu yargı alanları, suçluların çok çeşitli suçlarla yasadışı bir biçimde elde etmiş oldukları servetlerini aklamalarına olanak tanımaktadır (Global Financial Integrity, 2023a). Kara para aklama, vergi makamlarından para saklamayı, terörü teşvik ve finanse etmeyi ve silah kaçakçılığını kolaylaştırmakta; dolayısıyla, işlenen çok sayıda suçta suç gelirinin aklanması, tahmini suç gelirlerinin artmasına sebep olmaktadır. Kara para aklama faaliyetleri milli ekonomilerin politik istikrarını baltalamakta, uluslararası ticaretin meşru finansal sistemlerini yıpratmakta, demokratik kurumların yozlaşmasına neden olarak serbest girişimlerin önüne geçmektedir (Blum vd.,1998, s.667). Bu nedenle devletlerin emniyet ve güvenliğine yönelik bir tehdit oluşturan kara para aklama eylemlerine neden olan unsurların tespit edilmesi oldukça önemlidir. Kara para aklama eyleminin meydana gelmesini destekleyici unsurlar sunan vergi cennetleri ve bu yargı alanlarının sunduğu finansal gizlilik imkânı bu sebeple üzerinde durulması gereken iki temel olgudur.

Off-shore finans merkezi (OFC) olarak da ifade edilen vergi cennetlerinin kara para aklamayı, zararlı vergi uygulamalarını ve dünya finansal sisteminde istikrarsızlığı teşvik ettiği yönündeki iddialar her zaman gündemde bulunmaktadır. Bu iddiaların ortaya çıkmasında dünyanın dört bir yanındaki vergi cennetlerinin her yıl yüz milyarlarca dolarlık yasadışı uyuşturucu kârının kökenlerini gizlemeye ve meşrulaştırmaya yardımcı olduğu raporların bulunması etkili olmuştur (Van Fossen, 2003, s.237). Kara para faaliyetlerinin temel amacı yasa dışı bir şekilde sahip olunan varlıkların, temelinde yatan yasa dışı faaliyet henüz tespit edilmeden gizlenmesi ya da kaynağın yasalmış gibi gösterilmesiyle fonlara dönüştürülmesidir (Blum vd., 1998, s.667).

Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, gelişmekte olan ülkelerden yağmalanan veya çalınan fonların neredeyse tamamının, gelişmiş ülkelerdeki bazı OFC'lerdeki gizli bankalara gittiğini ortaya koymaktadır (Oxfam, 2000; Otusanya, 2011; Moore vd., 2018; Transparency International, 2020). Bu sebeple, OFC'lerin illegal bir biçimde para aklama işleminin gerçekleştirilmesindeki katkıları net bir biçimde belirlenmelidir. OFC'lerde finansal sistemi düzenleyen kuralların ve yasaların son derece sınırlı olması, bu alanlarda kara para aklama işlemlerinin paravan şirketler (shell companies- SC) aracılığıyla gerçekleştirilmesini mümkün kılmaktadır.

Paravan şirketler (SC), ortaklık yapılarına ilişkin bilgi sahibi olunmayan, olunamayan ya da bilinmeyen tüzel ve gerçek kişiliklere sahip ortakların oluşturduğu şirketlerdir. Ortaklık yapısının net bir biçimde bilinememesinden (finansal gizliliğin son derece yüksek olmasından) ötürü vergi cennetlerinde kara para aklama faaliyetleri serbestçe yürütülebilmektedir. Dolayısıyla bu finans merkezlerine dünyanın dört bir yanından para akışı olarak bu yargı alanlarında kara paranın aklanması sağlanabilmektedir. Özellikle OFC'lere aktarılan yasadışı paranın, fon sahibi bireylere kredi şeklinde yeniden dönmesi, kara para aklama işlemlerinde en sık tercih edilen metodlardan biridir. Suç faaliyetlerini gerçekleştiren bireyler ya da organizasyonlar çoğunlukla para aklama işlemlerini gerçekleştirebilmek için yerli ve yabancı bankalarda bankacılık işlemlerini yürütmektedirler. Kara paranın aklanmasında yararlanılan bankacılık işlemleri kara paranın gizlenmesi noktasında da sıklıkla başvurulan bir yöntemdir (Başak, 1998, s.22).

Vergi cennetlerinin sadece düşük vergilerin olmasından ya da hiç vergi olmamasından ötürü vergi cenneti olması söz konusu değildir. Bir yargı alanının vergi cenneti olarak değerlendirilebilmesinin en önemli nedeni o bölgedeki finansal bilgilerin şeffaf olmamasıdır. Daha açık bir ifadeyle vergi cennetlerini vergi cenneti yapan şey yüksek finansal gizlilik seviyesidir. Tam da bu nedenle vergi cennetlerinden gizlilik alanı olarak bahsedilmektedir. Bu bölgelerin, çok sayıda ekonomik suçun işlenmesini kolaylaştırmasının nedeni budur.

Her ne kadar vergi cennetlerinin finansal gizliliği sağlamak için oluşturduğu yasal rejimler karmaşık gibi görünse de aslında ana hatları basittir. Vergi cennetlerine, sermayenin doğduğu ya da kontrol edildiği ülkenin yetkililerine bildirmeden her yerden para akışı gerçekleşmektedir. Bu yargı alanlarında finansal kurum ve kuruluşların sahip oldukları finansal bilgileri devlet otoriteleriyle paylaşmaları hukuki olarak gerekmez; çünkü, onları bu bilgileri açıklamaya zorlayacak herhangi bir yasal mekanizma bulunmaz (Global Financial Integrity, 2023b). Bu tür gizlilik alanlarında bireyler ve şirketler, finansal gizlilik olmadan varlıklarını gizleyememekte veya yasa dışı zenginlikleri aklayamamaktadır. Dolayısıyla sahip oldukları varlıkları saklamak ve bu varlıklardan elde ettikleri gelirleri finansal sisteme yeniden dahil edebilmek için finansal gizliliğe ihtiyaç duyarlar. Ayrıca bir yargı alanı gerekli yasaları çıkarmadıkça finansal gizliliğe sahip olunamamaktadır (Global Financial Integrity, 2023a).

Sonuç

Özellikle son dönemlerle adını sıklıkla duyduğumuz vergi cennetleri, sadece bireylere ya da şirketlere vergi konusunda kolaylıkların sağlandığı yerler olmayıp; aynı zamanda o ülkede yerleşik olmayanlar için de finansal gizlilik sağlayan ve gerekli ortamı sunan bölgelerdir. Bu bölgeler, sahip olunan ve gelir yaratan varlıklarla kârların, kanıt niteliği taşıyan hiçbir iz bırakmadan coğrafi anlamda taşınmasına imkân tanımaktadır. Vergi cennetleri tarafından sağlanan finansal gizlilik, ikamet edilen ülkedeki vergi otoritelerinin gerek yurtdışına gerek de vergi cennetlerine aktarılan vergilendirilmemiş gelirlerinin takip edilmesini imkânsız kılmaktadır. Vergi cennetleri, finansal işlemlerin vergi kaçırmaya, vergiden kaçınmaya ve daha birçok suç gelirini aklamaya olanak tanıyacak şekilde ve büyük bir finansal gizlilik içerisinde gerçekleştirilmesini sağlayan kolay girilemeyen, karmaşık kurumsal yapılara sahip bölgelerdir (Global Financial Integrity, 2023c).

Vergi cenneti çoğunlukla akıllarda küçük ve güzel tatil adaları izlenimi bıraksa da gerçekte dünyanın en büyük ve en zengin ülkelerini kapsamaktadır. Nicholas Shaxson tarafından vergi cennetleri "gölgeli insanlar için güneşli yerler" (sunny places for shady people) olarak ifade edilmiştir (GFI, 2023b). Tax Justice Network iki yılda bir hazırlamakta olduğu finansal gizlilik endeksiyle (FSI) birlikte, dünya çapında 133 gizli yargı alanını vergi cenneti (OFC) olarak belirlemiştir. Belirlenmiş olan 133 vergi cennetinin 84'ü Avrupa, ABD ve Karayipler'de bulunan gelişmiş ülkelerden, 39'u ise İngiliz himayesinde bulunan ülkelerden oluşmaktadır (Otusanya & Adeyeye, 2022, s.67).

Günümüzde kara para aklama işlemleri bankalar, finansal hizmet sunan şirketler, çok uluslu şirketler, paravan şirketler (shell/letterbox companies), profesyonel iş insanları ve ağları vasıtasıyla kolayca gerçekleştirilmektedir (Otusanya vd., 2012, s.61; Prichard & Fjeldstad, 2018, s.73). Kara para aklama, kayıt dışı ekonomiyi, suç faaliyetlerini ve yasa dışı akışları artırarak ve vergi tahsilatını engelleyerek bir ülkenin ekonomisini etkiler (Hendriyetty & Grewal, 2017). Ancak vergi kaçırma ya da vergiden kaçınma faaliyetlerinden ziyade sermayenin gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere aktarılması, sürdürülebilir kalkınma açısından daha temel bir soruna işaret etmektedir (Palan vd., 2010, s.80).

Eğitim, sağlık ve diğer kamusal hizmetlere harcanacakken gelişmiş ülkelere kaydırılan bu fonlar, ülkelerin ekonomik ve sosyal büyümelerinin önündeki en önemli engeldir (UN & World Bank, 2007; Neu vd., 2013, s.521). Dolayısıyla hem vergiden kaçınmayı hem de vergi kaçırmayı kolaylaştırdıkları için küresel finansal sistemin önemli bir düşmanı olan ve uluslararası kalkınma çabalarını önemli ölçüde azaltan vergi cennetlerine ilişkin düzenlemelere duyulan ihtiyaç son derece açıktır.

Dünya çapında oldukça aktif olan yaklaşık 60 vergi cennetinin, binlerce banka ve yatırım fonu dahil olmak üzere 2 milyondan fazla şirkete ait varlığı kendine çektiği belirlenmiştir (Otusanya & Adeyeye, 2022, s.67). Vergi cennetlerinin bu denli fazla sayıda şirketi ve fon sahibini cezbetmesinin temelinde düşük vergilendirme olanağı, sınırlı yasal düzenlemeler ve sunduğu finansal gizlilik yatmaktadır. Bu sebeple vergi cennetlerine ilişkin yapılacak olan düzenlemelerle beraber, finansal gizlilik ve onun zararlı etkileriyle de aktif bir biçimde mücadele edilmesi sağlanacaktır.

Finansal gizlilik uygulamalarının sınırlandırılması, vergi adaletinin sağlanması ve kara para aklamayla etkin mücadele edilebilmesi için çok katmanlı ve çok aktörlü bir politikaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ulusal vergi otoriteleri ile mali düzenleyici kurumlar, şirket sicillerini kamuya açık ve erişilebilir hale getirerek kayıt sistemlerinde şeffaflık sağlamalıdır (OECD, 2021b; FATF, 2022). Böylece şirketlerin gölgesindeki gerçek kişilerin kamuya ifşası gerçekleşecek ve bu durum finansal gizliliğin kötüye kullanımının önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, vergi mükelleflerinin bilgilerine ilişkin uluslararası iş birliği faaliyetlerinin artırılması ve bu doğrultuda bilgi değişim anlaşmalarında aktif rol alınması, uygulamaların etkinliğinin sağlanmasına yardımcı olacaktır.

OECD, FATF, IMF, EU, UN, UNODC ve diğer birçok uluslararası kuruluş, finansal gizliliğin önlenmesi ve zararlı vergi uygulamalarının önüne geçilebilmesi açısından son derece önemlidir. Finansal varlıkların sınır ötesi sahipliğinin gözetim altında tutulabilmesi için gerekli adımların atılması, finansal

gizliliğin kötüye kullanımının da önüne geçilmesini sağlayacaktır (Zucman, 2015, s.10).

Mikro düzeyde bakıldığında ise şirket iç denetim mekanizmalarının geliştirilmesi, etik ilkelere bağlı kalınması ve bunun gözetiminin sağlanması finansal gizliliğin kötüye kullanılmasını engelleyebilecek adımlardandır. Bu doğrultuda şirketlerin, yolsuzlukla mücadele programları varsa aktif hale getirmeleri; yoksa yolsuzlukla mücadele programları oluşturulmaları gerekmektedir.

Yolsuzluk ve kara para aklamanın önüne geçilebilmesi adına sıralanan bu öneriler, sadece gerçekleştirilecek mevzuat değişikliklerini içerecek şekilde kâğıt üzerinde kalmamalı; kurumsal ölçekte şeffaflığın benimsenmesi ve küresel iş birliklerinin sağlanmasıyla uygulamaya da dahil edilmelidir.

Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkeler bakımından finansal gizliliğin suiistimal edilmesinin önüne geçmek ve vergi cennetlerinden kaynaklanan riskleri elimine etmek amacıyla ulusal çerçevede somut stratejilerin izlenmesi gereklidir.

Mali Suçları Araştırma Kurulu'nda (MASAK), kurumsal kapasite artışına gidilmeli; yapay zekaya dayalı hatalı/yanlış işlem tespit yöntemleri geliştirilmelidir. Ayrıca vergi anlaşmalarından çifte vergilendirmeye yol açanlar varsa yeniden değerlendirilmelidir. Şirketlerin şeffaf ortaklık yapılarına sahip olmalarını sağlamak için, faydalı sahipliğe ilişkin gerekli kayıtların yapılması gerekmektedir. Ayrıca şirketlerin ortaklık yapılarına ilişkin veriler düzenli olarak kamuya açıklanmalıdır. Vergi cennetleriyle gerçekleştirilecek işlemlerde kara liste uygulamalarına geçilmeli ve buralardan gelen fonların ek doğrulamaya tabi olması sağlanmalıdır.

Etik Bildirim: sbfdergi@politics.ankara.edu.tr

Benzerlik Denetimi: Tamamlandı.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar(lar) bir çıkar çatışması beyanında bulunmamıştır.

Kaynakça

ActionAid UK. (2011). *Addicted to tax havens: The secret life of the FTSE 100.* https://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/doc_lib/addicted_to_tax_havens.pdf

Adams, T. E. (2000). Tacking on money laundering charges to white collar crimes: What did Congress intend, and what are the courts doing*? Georgia State University Law Review, 17*(2), 531-569.

Alstadsæter, A., Johannesen, N., & Zucman, G. (2018). Who owns the wealth in tax havens? Macro evidence and implications for global inequality. *Journal of Public Economics, 162*, 89-100. https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2018.01.008

Ateş, L., Cobham, A., Harari, M., Janský, P., Meinzer, M., Millán, L., & Palanský, M. (2021). The corporate tax haven index. In B. Unger, L. Rossel, & J. F. Combating (Eds.), *Fiscal fraud and empowering regulators: Bringing tax money back into the coffers* (pp. 91–110). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780198858210.003.0005

Aubry, M., & Dauphin, T. (2017). *Opening the vaults: The use of tax havens by Europe's biggest banks*. Oxfam. https://oxfamilibrary.openrepository.com/handle/ 10546/620234

Başak, R. (1998). *50 soruda kara para ve karaparanın aklanmasının önlenmesi* (Türkiye Bankalar Birliği Yayın No. 206). Türkiye Bankalar Birliği.

BBC. (2016, April 4). *7 soruda Panama Belgeleri*. BBC News. https://www.bbc.com/ turkce/haberler/2016/04/160404_panama

Beaverstock, J. V., Hubbard, P., & Short, J. R. (2004). Getting away with it? Exposing the geographies of the super-rich. *Geoforum, 35*(4), 401–407. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2004.03.001

Bennedsen, M., & Zeume, S. (2018). Corporate tax havens and transparency. *The Review of Financial Studies, 31*(4), 1221–1265. https://doi.org/10.1093/rfs/hhx122

Blum, J. A., Levi, M., Naylor, R. T., & Williams, P. (1998). Financial havens, banking secrecy and money laundering. *Trends in Organized Crime, 4*(3), 67–90. https://doi.org/10.1080/09627259908552870

Cobham, A., Janský, P., & Meinzer, M. (2015). The financial secrecy index: Shedding new light on the geography of secrecy. *Economic Geography, 91*(3), 281–303. https://doi.org/10.1111/ecge.12094

Col, B., & Patel, S. (2019). Going to haven? Corporate social responsibility and tax avoidance. *Journal of Business Ethics, 154*(4), 1033–1050. https://doi.org/10.1007/s10551-016-3393-2

Corporate Tax Haven Index. (2021). *2021 methodology*. Tax Justice Network. https://cthi.taxjustice.net/cthi2021/methodology.pdf

Crumbley, D. L., Cheng, C., & Yurko, A. (2019). The Caterpillar case: Effective tax planning or scam? *Journal of Forensic and Investigative Accounting, 11*(1), 138–153.

Desai, M. A., Foley, C. F., & Hines, J. R., Jr. (2006). Do tax havens divert economic activity? *Economics Letters, 90*(2), 219–224. https://doi.org/10.1016/j.econlet. 2005.08.007

Dharmapala, D., & Hines, J. R., Jr. (2009). Which countries become tax havens? *Journal of Public Economics, 93*(9–10), 1058–1068. https://doi.org/10.1016/j.jpubeco. 2009.07.005

Ergül, E. (1998). *Karaparanın aklanması ve suçları*. Adalet Yayınevi.

EUROSTAT. (2017). *Handbook on the compilation of statistics on illegal economic activities in national accounts and balance of payments*. European Commission. https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/8714610/KS-05-17-202-EN.pdf

Financial Action Task Force (FATF). (2000a). *Report on money laundering typologies, 1999–2000*. OECD Publishing.

Financial Action Task Force (FATF). (2020b). *Money laundering and the illegal wildlife trade*. FATF Secretariat, OECD. https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-laundering-and-illegal-wildlife-trade.pdf.coredownload.pdf

Financial Action Task Force (FATF). (2022). *The role of property and art markets in money laundering*. FATF Secretariat, OECD.

Financial Action Task Force (FATF). (2023). *Money laundering and terrorist financing in the art and antiquities market*. https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/reports/Money-Laundering-Terrorist-Financing-Art-Antiquities-Market.pdf.coredownload.pdf

Financial Secrecy Index. (2022). *Methodology*. https://fsi.taxjustice.net/fsi2022/ methodology.pdf

Global Financial Integrity (GFI). (2023a). *Secrecy jurisdictions*. https://gfintegrity.org/ issue/secrecy-jurisdictions/

Global Financial Integrity (GFI). (2023b). *Financial secrecy*. https://gfintegrity.org/ issue/financial-secrecy/

Global Financial Integrity (GFI). (2023c). *Tax havens*. https://gfintegrity.org/issue/tax-havens/

Gurría, A. (2008, May 27). The global dodgers: Commitment to aid flows must be combined with a crackdown on tax havens, and Britain can do more. *The Guardian*.

Helleiner, E. (1994). The world of money: The political economy of international capital mobility. *Policy Sciences, 27*(4), 295–298. https://doi.org/10.1007/BF01000061

Heper, F., & Hoşyumruk, Ş. (2002). Vergi cennetleri ile ilgili çalışmalarda son durum–1. *Yaklaşım Dergisi, 116*, 38.

Hines, J. R., Jr. (2005). Do tax havens flourish? *Tax Policy and the Economy, 19*, 65–99. https://doi.org/10.1086/tpe.19.20061896

Hendriyetty, N., & Grewal, B. S. (2017). Macroeconomics of money laundering: Effects and measurements. *Journal of Financial Crime, 24*(1), 65–81. https://doi.org/10.1108/JFC-01-2016-0004

Hoffman, A. (2023). *Bank secrecy laws (Switzerland)*. Practical Law. https://www.lauxlawyers.ch/wp-content/uploads/2018/05/Bank-Secrecy-Laws.pdf

International Monetary Fund (IMF). (2001). *Financial system abuse, financial crime and money laundering background paper*. https://www.imf.org/external/np/ ml/2001/eng/021201.pdf

International Monetary Fund (IMF). (2023a). *The IMF and the fight against money laundering and terrorism financing*. https://www.imf.org/en/About/F actsheets/Sheets/2023/Fight-against-money-laundering-and-terrorism-financing#

International Monetary Fund (IMF). (2023b). *Anti-money laundering/combating the financing of terrorism topics*. https://www.imf.org/external/np/leg/ amlcft/eng/aml1.htm

Janský, P., Knobel, A., Meinzer, M., & Palanský, M. (2018). Financial secrecy affecting the European Union: Patterns across member states, and what to do about it. *COFFERS Policy Paper*, 1–64. https://doi.org/10.2139/ssrn.3267398

Janský, P., Palanský, M., & Wójcik, D. (2023). Shallow and uneven progress towards global financial transparency: Evidence from the financial secrecy index. *Geoforum, 141*, 103728. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2023.103728

Kirchler, E. (2007). *The economic psychology of tax behaviour*. Cambridge University Press.

Komisar, L. (2007, June). Closing down the tax haven racket. *The Komisar Scoop*. https://www.thekomisarscoop.com/2007/06/closing-down-the-tax-haven-racket/

Layton, J., & Curran, O. (2021). How money laundering works. *HowStuffWorks*. https://money.howstuffworks.com/money-laundering.htm#pt3

MASAK. (2024). *Aklamanın aşamaları*. https://masak.hmb.gov.tr/aklamanin-asamalari

McDowell, J., & Novis, G. (2001). The consequences of money laundering and financial crime. *Economic Perspectives, 6*(2), 6–10.

Moore, M., Prichard, W., & Fjeldstad, O. (2018). *Taxing Africa: Coercion, reform and development*. Zed Books.

NBC News. (2016, April 3). Panama Papers: Offshore assets of world leaders revealed by leak. *NBC News*. https://www.nbcnews.com/storyline/panama-papers/panama-papers-offshore-assets-world-leaders-revealed-leak-n550106

Neu, D., Everette, J., Rahaman, A. S., & Martinez, D. (2013). Accounting and networks of corruption. *Accounting, Organizations and Society, 38*(6–7), 505–524. https://doi.org/10.1016/j.aos.2012.01.003

OECD. (2017). *Glossary of tax terms*. https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.html

OECD. (2021a). *Glossary of tax terms*. https://web-archive.oecd.org/2021-02-12/78005-glossaryoftaxterms.html

OECD. (2021b). *Country-by-country reporting implementation package*. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/cbcr/beps-action-13-country-by-country-reporting-implementation-package.pdf

Otusanya, O. J. (2011). Corruption as an obstacle to development in developing countries: A review of literature. *Journal of Money Laundering Control, 14*(4), 387–422. https://doi.org/10.1108/13685201111173857

Otusanya, O. J., Ajibolade, S. O., & Omolehinwa, E. O. (2012). The role of financial intermediaries in elite money laundering practices: Evidence from Nigeria. *Journal of Money Laundering Control, 15*(1), 58–84. https://doi.org/10.1108/13685201211194736

Otusanya, O. J., & Lauwo, S. (2012). The role of offshore financial centres in elite money laundering practices: Evidence from Nigeria. *Journal of Money Laundering Control, 15*(3), 336–361. https://doi.org/10.1108/13685201211238070

Otusanya, O. J., & Adeyeye, G. B. (2022). The dark side of tax havens in money laundering, capital flight and corruption in developing countries: Some evidence from Nigeria. *Journal of Financial Crime, 29*(1), 62–100. https://doi.org/10.1108/JFC-02-2021-0044

Owens, J. (2009). Tax and development: Why tax is important for development. Tax Justice Network. http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/TJF_4-4_Next_Steps.pdf

Oxfam, G.B. (2000). *Tax havens: Releasing the hidden billions for poverty eradication* (Policy Paper). Oxfam GB.

Öz, S. (2005). *Uluslararası vergi rekabeti ve vergi cennetleri*. Maliye ve Hukuk Yayınları.

Palan, R., Murphy, R., & Chavagneux, C. (2010). *Tax havens: How globalization really works*. Cornell University Press.

Schjelderup, G. (2016a). Secrecy jurisdictions. *International Tax and Public Finance, 23*, 168–189. https://doi.org/10.1007/s10797-015-9350-7

Schjelderup, G. (2016b). The tax sensitivity of debt in multinationals: A review. *International Journal of the Economics of Business, 23*(1), 109–121. https://doi.org/10.1080/13571516.2015.1115661

Sharafutdinova, G., & Lokshin, M. (2021). Hide and protect: The role of global financial secrecy in shaping domestic institutions. *SSRN*. https://doi.org/10.2139/ssrn. 3916216

Sharman, J. C. (2010). Shopping for anonymous shell companies: An audit study of anonymity and crime in the international financial system. *Journal of Economic Perspectives, 24*(4), 127–140. https://doi.org/10.1257/jep.24.4.127

Strange, S. (2015). *Casino capitalism*. Manchester University Press.

Şahin, M., & Yilmaz, C. (2018). Eski fakat güncel bir sorun: Panama belgeleri ve vergi cennetleri. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 640*, 101–118.

The Tax Justice Network. (2020a). *What is financial secrecy?* https://taxjustice.net/faq/what-is-financial-secrecy/

The Tax Justice Network. (2020b). *Financial secrecy*. https://taxjustice.net/topics/ financial-secrecy/

The Tax Justice Network. (2020c). *Is financial secrecy bad?* https://taxjustice.net/faq/is-financial-secrecy-bad/

The Tax Justice Network. (2022a). *Financial secrecy index 2022*. https://fsi.taxjustice.net/#top

The Tax Justice Network. (2022b). *What we measure?* https://fsi.taxjustice.net/what-we-measure/#top

The Tax Justice Network. (2022c). *Secrecy indicators*. https://fsi.taxjustice.net/secrecy-indicators/#top

The Tax Justice Network. (2023). *Corporate tax haven index*. https://cthi.taxjustice.net/ en/how-index-works

Transparency International. (2020). *Exporting corruption, progress report 2020: Assessing enforcement of the OECD anti-bribery convention*. https://www.transparency.org/en/ publications/exporting-corruption-2022

United Nations (UN). (1988). *United Nations convention against illicit traffic in narcotic drugs and psychotropic substances*. https://www.unodc.org/pdf/convention_ 1988_en.pdf

United Nations (UN) & World Bank. (2007). *Stolen asset recovery (StAR): Challenges, opportunity and action plan*. World Bank. https://www.unodc.org/pdf/Star_ Report.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2004). *United Nations convention against corruption*. https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/ 08-50026_E.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2023). *Money laundering*. https://www.unodc.org/romena/en/money-laundering.html

Van Fossen, A. B. (2003). Money laundering, global financial instability, and tax havens in the Pacific Islands. *The Contemporary Pacific, 15*(2), 237–275. https://doi.org/10.1353/cp.2003.0058

Yetkiner, E. (2001a). Vergi cennetleri ve yabancı sermayenin vergi cenneti ülkeleri seçme nedenleri. *Vergi Dünyası, 235*.

Yetkiner, E. (2001b). Vergi cennetlerinin sunduğu bazı vergi ve yatırım avantajları. *Vergi Dünyası, 237*, 79.

Yılmaz, M. (2018). Vergi cennetleri ve ülke uygulamaları. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(4), 197–222.

Zucman, G. (2015). *The hidden wealth of nations: The scourge of tax havens*. University of Chicago Press.